

ISTORIE

Constituția (I)

Legea supremă, care reglementează organizarea Statului și drepturile publice ale omului și cetățeanului. Consacră organele esențiale ale colectivității și raporturile dintre ele.

Prin conținutul său, indică esența și stadiul regimului economic, social și politic dintr-o țară. În istoria României, epoca medievală - la fel ca în toată lumea, cu diferențe specifice - s-a caracterizat prin regimuri autocratice, voievozii (domnitorii) întrunind, în persoana lor, toate puterile în stat. Epoca modernă a deschis, și pentru civilizația politică românească, seria de reglementări constituționale care va culmina cu Constituția din 1923 a României întregite. Trecind prin succesive etape, antrenând evoluția sistemului parlamentar și a regimului electoral, elaborate în contexte istorice complexe, **Regulamentul Organic (1831) și Constituția R.S.R. (1965) marchează începutul și sfârșitul istoriei constituționalismului românesc, moștenite de revoluția anticomunistă din decembrie 1989. Interesul cu care opinia publică urmărește elaborarea noii Constituții a îndemnat la prezentarea acestor etape ale constituționalismului modern românesc.**

● Regulamentul Organic (1831-1849)

Elaborat și adoptat concomitent în Țara Românească (1831) și Moldova (1832) de către **Obșteștile Adunări**, sub ocupație și "protecție" rusească (generalul Kiseleff), în conformitate cu **Tratatul de pace de la Adrianopol (1829)** și **Convenția ruso-turcă de la Petersburg (1834)**, în urma războiului ruso-turc. Perpetuând "suzeranitatea"

porții "protectoratul" Rusiei, stipula autonomia administrativă internă a Principatelor, despărțind, pentru prima oară, puterea legislativă de cea executivă și judecătorească. **Domnitorul**, ales pe viață de către o **Adunare Obștească Extraordinară** (formată din reprezentanți ai marilor proprietari, ai clerului și ai negustorilor) împărțea puterea legislativă cu **Adunarea Obștească Ordinară**. În politica acestor prevederi, primii domni "reglementari" au fost numiți tot de cele două puteri, pentru ca,

după înfrângerea revoluțiilor pașoptiste din Principatele românești - când Regulamentul Organic a fost dezavuat și abolit - prin **Convenția de la Balta-Liman (1849)**, acest început de constituționalism parlamentar să fie deslințat de Turcia și Rusia.

● Convenția de la Paris (1858-1864-1866)

Congresul de la Paris (1856), organizat după terminarea războiului din Crimeea (1853-1856) a hotărât înlăturarea "protectoratului" rusesc, menținerea "suzeranității" otomane, adăugând "garanția" celor șapte puteri semnatare privind statutul Principatelor române.

Divanurile ad-hoc, prevăzute și convocate (1857) să se pronunțe cu privire la organizarea lor internă, au exprimat dorința Moldovei și Munteniei de a se uni într-un stat, și, pe lângă alte deziderate economice, sociale și politice progresiste (improprietățile țăranilor, adunare legislativă, guvern constituțional ș.a.), au propus coroana și ereditatea tronului unui principe străin dintr-o familie domnitoare din Europa occidentală, pentru a pune capăt velleităților și luptei pentru putere a pretendenților din Principate.

Convenția de la Paris (august 1858), care a devenit cadrul constituțional al țării sub care s-a înfăptuit unirea principatelor (1859), a fost redactată de **Conferința ambasadurilor "garanți"** pe baza "**Raportului**" întocmit de **Comisia internațională de la București**, care a supravegheat lucrările **Divanurilor ad-hoc**. Ea a asigurat deplina autonomie internă dar, deși delinea statul ca "**Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei**" (art. 1), menținea separarea Principatelor prin existența instituțiilor paralele:

domn, parlament unicameral, guvern.

Prin prevederea unor instituții comune - **Comisia Centrală de la Focșani**, Curtea de casație și justiție etc., menite să înfăptuiască unificarea legislativă, militară, monetară, vamală, ș.a. - Convenția a facilitat, în fond, calea unirii reale.

Prin succesive acte legislative, politice și diplomatice, primul domn ales în ambele principate, **Alexandru Ioan Cuza**, a desăvârșit această unire (1859-1866).

● Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris (1864-1866)

Inițiat de domnitorul Cuza, aprobat prin plebiscit (1864), a modificat o serie de dispoziții ale **Convenției** întărind puterea executivă, în detrimentul puterii legislative.

Prin statuarea parlamentului bicameral, "**Corpului ponderator**" - **Senatul** (în mare majoritate numit de domnitor) i-au revenit atribuțiile legislative. În politica faptului că anunțase intenția sa de a abdică în favoarea unui principe străin - pentru a respecta dorințele **Divanurilor ad-hoc** -, măsurile legislative și alte acte politice autoritare ale lui Cuza, au determinat formarea "**monstruoasei coaliții**" (între marii proprietari agrari, adversari ai reformei rurale, și novatorii regimului constituțional) care au provocat abdicarea forțată a domnitorului unirii (februarie 1866). Locotenenta domnească, prin solii diplomatice expres în Occident, după refuzul contelui belgian de Flandra, a propus și obținut candidatura la domnie a principelui **Carol de Hohen-zollern-Sigmaringen**.

Prin plebiscitul de la 16 aprilie 1866, **Carol I** a fost ales domnitor al Principatelor unite, sosind la

București la 10 mai 1866.

● Constituția din mai 1866 (1866-1923)

Pentru prima oară, legea fundamentală a țării a fost elaborată, discutată și adoptată de reprezentanții aleși ai națiunii, pe baza principiului suveranității interioare (obținut de Cuza, în 1864, prin demersul la "**Comisia ambasadurilor garanți**", cu sediul la Constantinopol).

Luând ca model-cadru **Constituția belgiană (1831)**, aducându-i modificările cerute de statutul internațional al țării (cf. **Convenției de la Paris: "suzeranitatea"** Porții și "**Garanția puterilor**"), **Proiectul de constituție** elaborat de **Consiliul de stat**, dezbătut și votat în **Adunarea Deputaților**, a devenit **Constituția din mai** pe care **Carol I** a depus jurământul (30 iunie). Votul censitar (după avere), atribuțiile legislative și executive acordate domnitorului (regelui) și prevederile privind regimul inviolabilității proprietății, au pus pecetea liberală clasică. A fost primul pact constituțional român făcut printr-un acord de voințe. Între **Adunarea Deputaților** (reprezentind națiunea) și **Suveran**, pe baza unor principii fundamentale democratice: suveranitatea națională, guvernarea reprezentativă și separarea puterilor în stat. Pentru sec. XIX a reprezentat una din cele mai avansate constituții din epocă.

Ulterior, o dată cu schimbările istorice survenite, (dobândirea deplinei independențe: transformarea în regat) sau pentru a pregăti marile reforme democratice adoptate în 1918 (exproprierea pământurilor și improprietățile țăranilor; votul universal), unele articole au fost reformulate în 1879, 1884, 1917.

(va urma)

Dr. în istorie **Livia Dandara**

ISTORIE

Constituția (II)

● Constituția din martie 1923 (1923-1938; 1944-1948)

Adoptată după cinci ani de reconstrucție postbelică și radicale reforme democratice la nivelul României întregite, reprezintă consfințirea solemnă, prin pactul legislativ suprem, a actelor istorice majore împlinite de națiunea română la începutul secolului al XX-lea: desăvârșirea construcției statului național unitar modern - prin unirea tuturor provinciilor românești înstrăinate cu regatul României; rezolvarea problemei agrare - prin exproprierea marii proprietăți și improprietărea țăranilor; democratizarea vieții politice - prin votul universal, egal, direct, secret, cu scrutin pe listă (pluripartidism) și recunoașterea drepturilor și libertăților fundamentale cetățenești, fără deosebire de naționalitate, religie, concepții politice.

Revizuirea articolelor *Constituției din 1866*, ce împiedicau împlinirea marilor reforme (art. 19, 57, 67 ș.a.), fusese inițiată de P.N.L. la începutul secolului.

Primul război mondial întrerupsese activitatea constituțională în această direcție, dar, în 1917, *Parlamentul*,

(refugiat) de la Iași, a modificat respectivele reglementări, făcând posibile, după terminarea războiului, reforma agrară și scrutinul universal.

În 1922, cu sprijinul ferm al regelui Ferdinand, guvernul P.N.L. - I.I.C. Brătianu a adus în dezbaterea parlamentului *Proiectul de Constituție* pregătit, în pofida protestelor opoziției.

Criticat constructiv de unele partide (P.N.D. - Iorga, P.P. - Averescu), boicotat de altele (P.N.R. - Maniu, P.T. - Mihalache), proiectul a fost votat de parlament și sancționat de rege, în martie 1923.

Menținând principiile fundamentale și cadrul tălurilor din vechea constituție, modificând radical sau parțial numeroase articole, introducând alte câteva noi, *Constituția* nouă a incorporat atât prevederile revizuite, cât și noile reglementări prin care s-a accentuat puterea legislativă a *Parlamentului*, responsabilitatea executivă a *Guvernului*, reducând substanțial prerogativele și răspunderile *Regelui*. Ea a consacrat, astfel, pentru România, un *regim monarhic constituțional, parlamentar, pluralist, sub auspiciile votului universal*.

Pentru caracterul epigresist, democratic, neoliberal - în pas cu cele mai avansate regimuri constituționale ale

vremii - ea nu a mai fost contestată, ulterior, nici de partidele ce o criticaseră, chiar dacă, o vreme (1923-1926), P.N.R. și P.T. (P.N.T. după fuziune) anunțaseră intenția de a o revizui.

În principal, obiecțiile P.N.T. au vizat respectarea *Rezoluției Unirii* (Alba Iulia, 1 decembrie 1918) care enunțase: votul universal pentru ambele sexe (discriminare neînlăturată prin prevederile adoptate), reforma agrară radicală, drepturile minorităților de a se instrui și administra în limba maternă, garantarea drepturilor și libertăților cetățenești prin înlăturarea prevederilor restrictive (îngrădirea libertății presei, starea de asediu ș.a.)

Ajuns la putere (1928), P.N.T. a guvernat țara fără să revizuiască *Constituția*. După suspendarea ei timp de șapte ani (1938-1944), în august 1944, *Constituția din 1923* a fost repusă în drepturi.

● Constituția din : februarie 1938 (1938-1940)

Creație legislativă a velleitarului rege Carol al II-lea (1930-1940) și a cercurilor politice pro-autoritare care l-au sprijinit în instaurarea unui regim de dictatură personală.

A modificat principiile fundamentale constituționale anterioare, privitoare la exercitarea suveranității naționale și separarea puterilor în stat, inițind prerogativele legislative și executive ale regelui, în detrimentul *Parlamentului*, de sub

controlul căruia a scos guvernul.

A introdus noi principii fundamentale: "primatul" etnic românesc; "primatul" executivului asupra legislativului, cu dreptul de a guverna prin decrete-legi; alegerea unui parlament "simplu", prin organizarea corpului electoral pe profesii și corporații.

A modificat regimul votului universal prin ridicarea ștachetei de vîrstă la alegători și aleși, acordînd, în schimb, drepturi electorale femeilor.

Prin interzicerea pluripartidismului și crearea unui partid unic (*Frontul Renașterii Naționale*), prin suita de alte decrete-legi care au diminuat drepturile și libertățile cetățenești, regimul constituțional carlist a marcat o gravă stîrbire adusă așezării constituțional-democratice a României.

● Vidul constituțional : perioada antonesciană (1940-1944)

După tragedia dezmembrării României (vara 1940), sub presiunea momentului, Carol al II-lea a suspendat *Constituția din 1938*, a dizolvat *Parlamentul* și, încredințîndu-i lui Antonescu guvernarea, l-a investit cu "depline puteri" (5 sept. '40).

După abdicarea lui Carol al II-lea și urcarea pe tron a regelui Mihai (6 sept.), prin două decrete speciale (6 și 8, sept. '40), s-a creat situația supremă de "conducător al

statului", prerogativele regale fiind pur-simbolice.

Fără *Constituție*, fără *Parlament*, investit cu puterea legislativă și executivă pe care a exercitat-o prin decrete-legi și stare excepțională determinată de război, Antonescu a condus destinul statului român în greua perioadă a războiului (1941-1944)

● Constituția din 1923 - reinstaurată (1944-1948)

După înlăturarea regimului militar antonescian (23 august 1944), printr-un decret-regal (din 31 august 1944) s-a abrogat legislația antonesciană, revenindu-se la *Constituția din 1923*.

Sub pavăza Armatei Roșii și la inspirația consilierilor sovietici, în lupta pentru acapararea puterii în stat, Partidul Comunist din România, prin metode extraconstituționale și antidemocratice, prin diversiune, șantaj și represii, a distrus succesiv, verigă cu verigă, edificiul și mecanismele statului democratic - parlament, partide, legislație, instituții -, culminînd cu obținerea forțată a abdicării regelui Mihai și proclamarea ilegală a *Republicii Populare România* (30 dec. 1947).

... Au urmat *constituțiile comuniste* în succesele redactări: 13 aprilie 1948 - *Constituția R.P.R.*; 24 sept. 1952 - *Constituția nouă*; 14 august 1965 - *Constituția R.S.R.*

Dr. în istorie Livia Dandara